

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

10(19)

2010

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI
LEIDVYKLA

VILNIUS 2010

REDAKCINĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Vilniaus pedagoginis universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKCINĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Vytis Čiubrinskas)</i>	8

Straipsniai / Articles

Auksuolė Čepaitienė

Giminystės idėja ir paveikslas: genealoginis mąstymas Lietuvoje	11
An Idea and a Picture of Kinship: Genealogical Thinking in Lithuania	35

Irma Šidiškienė

Internetiniai tekstai kaip vedybų tyrimo šaltinis	37
Internet Texts as a Source for Marriage Research	59

Thomas M. Wilson

Elites, Networks and the Anthropologies of Policy and Borders: Some Suggestions from Ireland	61
Elitas, socialiniai tinklai bei viešosios politikos ir paribio antropologijos: keletas pasiūlymų iš Airijos	75

Ida Harboe Knudsen

Keletas pasvarstymų apie žmogaus amžių, politiką ir politikus kaimo bendruomenėje, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą	77
Some Reflections on Age, Politics and Politicians in a Rural Community after Lithuania's EU-entrance	90

Kristina Šliavaitė

Deindustrializacija, socialinis nesaugumas ir išgyvenimo strategijos posovietinėje erdvėje: Visagino atvejis	93
Deindustrialization, Social Insecurity and Strategies of Survival in the Post-Soviet Region: the Case of Visaginas	114

Tea Golob

The Meanings of "Home" and "Homeland" in Slovene Diasporic Communities	117
<i>Namų</i> ir <i>tėvynės</i> įprasminimas slovėnų diasporos bendruomenėse	135

Daiiva Repečkaitė

Rusakalbių izraeliečių kultūros apibrėžtys kasdienybėje: nuo rafinuotų manierų iki bendravimo kodų	139
Everyday Definitions of Culture by Russian-speaking Israelis: from Sophisticated Manners to Codes of Communication	160

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Ramūnas Trimakas. Lietuvių liaudies medicina: etnografiniai ir folkloristiniai aspektai. XIX amžiaus pabaiga – XX amžiaus pirmoji pusė (<i>Veronika Gribauskaitė</i>)	163
Lietuviškojo identiteto trajektorijos. V. Čiubrinskas ir J. Kuznecovienė (sud.) (<i>Gediminas Lankauskas</i>)	166
Victor C. de Munck. Kultūros tyrimai: patirtis ir apibendrinimai (<i>Auksuolė Čepaitienė</i>)	168
Pirmieji lietuviai Teksase. The first Lithuanians in Texas: parodos katalogas / exhibition catalog. V. Čiubrinskas ir J. Genys (sud.) (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	171
Nijolė Marcinkevičienė. Metai už stalo. Kalendorinių švenčių ir sezoniniai valgiai (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	177
Darius Staliūnas. Making Russians. Meaning and Practice of Russification in Lithuania and Belarus after 1863 (<i>Remigijus Civinskas</i>)	181

Konferencijos / Conferences

Tarptautinė konferencija „Identiteto politika antropologiniu požiūriu“ Klaipėdos universitete (<i>Rimantas Sliužinskas</i>)	186
Rusijos etnografų ir antropologų kongresas Orenburge (<i>Jonas Mardosa</i>)	192

Sukaktys

Profesorei Pranei Dundulienei 100 metų (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	195
Jubiliatė Janina Genovaitė Laniauskaitė-Morkūnienė (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	197

Internetiniai tekstai kaip vedybų tyrimo šaltinis

Irma Šidiškienė

Internetė skelbiama įvairi informacija. Ji yra eklektiška, nevienodo patikimumo ir svarbos. Kuri internetė skelbiama informacija gali būti etnografinio tyrimo šaltiniu? Daroma prielaida, kad pasidalijimas patirtimi, savo nuomonės reiškimas interneto portaluose gali būti vienu iš etnografinio tyrimo šaltinių, kuris rodo, kaip galvose kuriamos kultūros sistemos (internetė dalijamasi tiesioginės aplinkos patirtimi, susikuriamas naujas suvokimas, kuris pritaikomas realybėje). Straipsnyje siekiama analizuoti virtualioje erdvėje išreikštus požiūrius, mastymą tam tikrais socialiniais kultūriniais (vedybų) klausimais. Atlikus internetinių tekstų apie vedības tyrimą nustatyta, kad jie yra įvairiabriauniai, o forumų tekstai *emic* pavidalu atskleidžia jaunesiems aktualias vedybės problemas. Šaltinių apie vedybės reikšmes analizė parodė, jog vyrauja tradicinis suvokimas apie šeimos instituto svarbą. Iš kitos pusės, aiškėja noras atsispirti įsivaizduojamo tradicinio sociumo nuostatoms, todėl ryškėja 1) modernios nuostatos apie šeimos kūrimo ištakų aspektus ir 2) modernus vestuvių apeigų suvokimas – oficialus šeimos įteisinimas ir išskirtinė šventė pirmiausia sau (besituokiantiems). Internetinis tyrimo šaltinis parodė tam tikrų naujų realijų įtaką galimam šeimos ir tarpusavio santykių normų keitimuisi, t. y. matome tam tikrus nedidelius niuansus socialinių santykių normų dinamikoje, internautų mąstyme, ir tai kelia naujus uždavinius vedybės problematikos tyrimams.

Dr. Irma Šidiškienė, Lietuvos istorijos institutas, Etnologijos skyrius, Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius, el. paštas: sidiskiene@istorija.lt

XX a. pab.–XXI a. pr. vedības, kaip ir bendrai kultūra, yra veikiami įvairių veiksmų, iš kurių nemenką reikšmę turi medijos. Antropologų, tiriančių medijas (medijos antropologų), manymu, medijos kuria ir įtvirtina simbolines mąstymo ir realybės pranešimų sistemas, valdomas analogiškai kaip kultūros sistemos. „Kitais žodžiais, medijos yra socialinės realybės konstravimo kultūros sistemos“¹ (Rothenbuhler 2005: 9). Sudėtinė medijų dalis yra internetas, kuris

¹ Angl. k.: „In other words, media are culture systems of the social construction of reality“.

yra atviras kontekstas socialinėms sąveikoms, jame susimaišo praktikos, reikšmės ir identitetai (Domínguez ir kt. 2007). Interneto forumuose, kaip vienoje iš komunikacijos priemonių arba auditorijų, kuriami tekstai (pokalbiai, „postai“), kuriuose atskleidžiamos problemos (kaip ir emocijos, jausmai), kylančios iš dalyvių socialinės ir kultūrinės patirties.

Vedybų problematika etnologijos mokslo tyrinėta siekiant atskleisti įvairius kultūrinius, socialinius raiškos, dinamikos, savitumų (etninio savitumo paieškos, papročių raida ir kita) aspektus. Žvelgiant į vedybas per respondentų, t. y. šiuo atveju forumų dalyvių, keliamų klausimų prizmę, gali išryškėti tam tikri kultūrinių, socialinių saitų niuansai. Todėl, autorės nuomone, svarbu suprasti, kokie, porai tuokiantis ar kitaip jiems palaikant ilgalaikius santykius, iškyla šio jų poelgio vertinimai – tiek poros aplinkinių, tiek pačių jaunujų. Tokie internete randami tekstai tam tikra prasme rodo, kokie įsivaizduojami socialiniai kontekstai (su kuriais tekstų autoriai tapatinasi) veikia žmogaus elgseną realiame gyvenime, konstruoja socialinę tvarką (pvz., vedybų (ne)sudarymo modelį). Socialinė aplinka suvokiama kaip nevienalytė, dinamiška, kurios bruožams įvardinti taikomi įvairūs kriterijai. Individų santykyje su konkrečiu socialiniu ar kultūriniu institutu išryškėja skirtingos pozicijos, pagal kurias formuojasi atskiri socialiniai kontekstai. Pavyzdžiui, raštu registruojama santuoka atsirado Lietuvoje įsitvirtinant katalikybei per Bažnyčios instituciją (oficiali santuokos registracija), kurią sovietmečiu perėmė valstybės institucijos (civilinė metrikacija), nuo XXI a. galima pasirinkti vieną kurią nors arba abu santuokos registravimo būdus. Tokios institucijos reikšmės pripažinimas socialinėje aplinkoje straipsnyje įvardijamas įprastu (tradiciniu) požiūriu, o jos neigimas – kitu arba moderniu². Kadangi kalbama apie internete išsakomas mintis (o ne realiame gyvenime tyrėjo stebimas ir fiksuojamas), tikslinga įvesti *įsivaizduojamo sociumo* terminą. Perfrazuojant pasakymą *įsivaizduojamos bendruomenės*, vartojamą Benedicto Andersono (Anderson 1999), kurio manymu, medija suteikė individui galimybę įsivaizduoti save esantį platesnės visuomenės (tautos) dalimi, straipsnyje vartojamas terminas *įsivaizduojamas sociumas*, kuriuo norima pabrėžti, jog mintys internete apie realybę, individo patirtį, aplinką leidžia individams įsivaizduoti esant priklausantiems įvairioms socialinėms aplinkoms. Pavyzdžiui, individai, palaikantys (perimantys, prisitaikantys) santuokos institutą, sudaro įsivaizduojamą tradicinį sociumą, ir atvirkščiai, individai, nepripažįstantys santuokos instituto, sudaro įsivaizduojamą modernų sociumą.

Istoriografija. Tikslas ir uždaviniai. Kaip teigia Angela Corsa Garcia ir kiti straipsnio „Etnografiniai požiūriai į internetą ir kompiuterių tarpininkavimo

² Terminas nesiejamas su jokia socialine ar kultūrine formacija, laikotarpiu.

komunikacijas“ autoriai (Garcia ir kt. 2009), egzistuoja gausybė interneto ir kompiuterių tarpininkavimo komunikacijų³ tyrimų, tačiau etnografinių tyrimų yra nedidelė dalis (Garcia ir kt. 2009: 53). Tokiuose straipsniuose tyrinėtojas bene dažniausiai rūpėjo išsiaiškinti, kokia žmonių grupė naudojasi internetu, kaip būtų galima apibrėžti interneto forumų dalyvius, koks tai visuomenės sluoksniu ar panašiai. Lietuvoje etnologai yra paskelbę tik pavienius, atsitiktinius tokius tyrimus. Vida Savoniakaitė, pristatydama savo publikacijas internete apie lietuvių tekstilę, pasidalijo savo patirtimi, kaip tinklo visuomenė taiko ir reaguoja į multimedijos technologijas, kokių galimybių šios technologijos gali duoti mokslui, skaitytojams, kaip kuriasi nauji socialiniai ryšiai (Savoniakaitė 2003: 117). Interneto straipsnių komentarais kaip empiriniu duomenų šaltiniu plačiai naudojosi kitų mokslų atstovai, pavyzdžiui, tautosakininkai (Krikščiūnas 2004), kalbininkai (Marcinkevičienė 2005), antropologai (Lubinienė 2006) ir kiti.

XXI a. pr. Lietuvoje akivaizdi multimedijos, kompiuterinių komunikacijų plėtra. Ji tapo prieinama platesniam gyventojų sluoksniui, todėl atsiranda daugiau erdvės įvairiems tyrimams. Kadangi interneto ir kompiuterių tarpininkavimo komunikacija yra viena iš šiandienos kultūros dalių, jos apraiškos formų, svarbu ne tik ją pažinti, kad geriau suvoktume kultūros kitimo / perėmimo procesus, bet ir socialinių santykių įtaką kultūros konstravimui. Šiame straipsnyje pateikiamas tyrimas, atliktas netiesioginio stebėjimo (slapčia, tykant) (*unobtrusive observation (lurking)*) būdu, peržiūrint interneto lietuviškuose tinklalapiuose (lietuvių kalba) skelbiamą informaciją ir diskusijas bei komentarus apie vedybas. Be to, tyrime pasinaudota ir TV3 televizijos laidos „Be grimo“ medžiaga. Siekiama išanalizuoti interneto tinklalapiuose iškilusių (pačių internautų suformuluotą) vedybų motyvaciją, pagal tai nustatyti socialinių santykių įtaką vedybų modeliui etnografiniu požiūriu, lyginant šį tiriama šaltinį su vykdytais lauko tyrimais. Kadangi Lietuvos etnologijos tyrimuose nebuvo naudojamas virtualioje erdvėje taikomas netiesioginio stebėjimo (slapčia) metodas, žemiau apžvelgsime jo taikymo galimybių tyrimus, kartu ir tiriama šaltinio kontekstą. Keliami uždaviniai: a) apžvelgti tyrimo metodiką ir internete randamas vedybų temas (raktinius žodžius) kaip tyrimo kontekstą, b) išnagrinėti tyrimo šaltinį išryškinant, ką forumo dalyviams reiškia tapti sutuoktiniais, etnografinių tyrimų ir internetinio šaltinio kontekste.

³ Angl. k. *computer-mediated communication*. Šis terminas nurodo įvairių būdų, kuriais žmonės komunicuoja tarpusavyje per kompiuterių tinklą, diapazoną. Jis apima abi – sinchronišką ir asinchronišką – komunikacijas, vieno su kitu ir daugelio su daugeliu sąveikas bei tekstinį ar vaizdinį ir garsinį bendravimą (Hine 2000: 157).

Metodologinės prielaidos ir tekstų apie vedybas internete apžvalga

Interneto virtualioje erdvėje sukuriami įvairūs diskursai. Juose bendraujantys individai dalijasi informacija, išsako savo požiūrius tam tikrais klausimais ir dalyvauja socialiniuose kultūriniuose įvykiuose (šio tyrimo atveju vedybose), naudojami tinklalapiuose pateikiama informacija. Vartotojai internetą kasdieniškai naudoja, kad pasitvirtintų savo interpretacijas kitų vartotojų interpretacijų fone (Hine 2000: 12). Etnografiniuose tyrimuose keliami pagrindiniai klausimai, ar interneto forumų dalyvių grupė laikytina tam tikra savita socialine grupe, kokią reikšmę turi interneto tinklalapiai ir juose skelbiami komentarai ar rengiami forumai dabarties kultūrai, socialiniams įvykiams ir pan. Angela Corsa Garsija ir kiti bendraautorai (Garcia ir kt. 2009) minėtame straipsnyje apžvelgė įvairius etnografinių tyrimų darbus, parengtus apie interneto ir kompiuterines tarpininkavimo komunikacijas. Straipsnyje parodyta, kaip tinklo aplinka reikalauja pakoreguoti etnografų nusistatytus tyrimų rėmus, tvarkyti stebėjimus dalyvaujant ir interviu, priėjimą prie tyrimo subjektų ir dalintis etinėmis dilemomis, atsirandančiomis naudojant kompiuterių tarpininkavimo priemones. Aptardami tiek už tinko ribų (*offline*), tiek tinklo (*online*) komunikacijų plusus ir minusus, autoriai priėjo prie išvadų, jog etnografinis medijos komunikacijos tyrimas turi tas pačias problemas kaip ir lauko tyrimai. Nustatė, kad tinklo (*online*) etnografai turi įvairias racionalias (*advisability*) ir etiškas tykojimo (*lurking*) perspektyvas, technologijos leidžia tyrinėtoju stebėti „tykant“ (*can observe by „lurking“*) (bent iki tol, kol pasirengs išitraukti į grupę, jų pokalbius internete) (Garcia ir kt. 2009: 58). Šio straipsnio autorės nuomone, šis žingsnis (prieš įsiraikant į stebėjimą) yra labai svarbus, nes galima kritiškai apžvelgti reiškinį ar tiriamą objektą.

Taigi straipsnyje naudojamosi pastaruoju tyrimo būdu. Pasirinkus temą (vedybas), kaip jau minėta, šiame straipsnyje remiamasi dalyvių dialogų internetinėje erdvėje stebėjimu. Šie dialogai atskleidžia, kaip kuriamos arba suvokiamos vedybų reikšmės. Tokį stebėjimą galima papildyti tekstų turinio analize, kuri iš dalies atitiktų Victorio C. de Muncko aprašyto metodo „laisvas sąrašas“ (*freelist*) turinį (Munck 2008: 67). Šiuo atveju tokį sąrašą (vedybų raktines sąvokas, atsiradusias *emic* pavidalu) mes lengvai galime sudaryti iš forumų tekstų, kurių pateiksime.

Kitas svarbus momentas tyrimo metodikoje yra respondento ar informacinio šaltinio metrika. Šio tyrimo atveju tai būtų anoniminis respondentas su minimalia šiek tiek iš tekstų nuspėjama metrika. Dalis tyrinėtojų etnografiniame tyrime interneto dalyvių tapatumo autentiškumo nelaiko problema, nes jie mano, jog savo asmenybės (tokios, kokia ji yra už tinklo ribų) slėpimas tinkle irgi yra tam tikra socialinio gyvenimo dalis (ne tik tinklo dalis). Tai supran-

tama kaip galimybė asmeniui laisvai save išreikšti, savo kitą pusę, ambicijas, konfliktus, kuriuos jis laikė giliai paslėptus už tinklo ribų (Garcia ir kt. 2009: 70). Dar Christine Hine siekdama, be kitų dalykų, atsakyti ir į klausimą, ar yra riba tarp tinklo ir už tinklo esančių bendravimo grupių, pažymėjo, kad bendravimas interneto forume skiriasi nuo bendravimo akis į akį (*face-to-face*), tačiau forumas reguliariai vertinamas dalyvių, turinčių tą patį išipareigojimą peržiūrėti skelbiamus pranešimus, perteikiamus tomis pačiomis perdavimo priemonėmis, ir sprendžiama apie teiginių autentiškumą įprastu pagrindu (Hine 2000: 150).

Tekstų apie vedybas internete apžvalga

Vedybos gali būti suprantamos kaip tradicinis vedybų ciklas (piršlybos, vestuvės, sugražtai (Vyšniauskaitė 1995: 274) arba kaip šiuolaikiškesnis variantas: sprendimas tuoktis, santuokos aktas su jį lydinčia vestuvių puota (ar be jos). Šiame straipsnyje kalbama apie pastarąjį variantą tik bendriausia prasme paliečiant vestuvių apeigas (kurios suvokiamos kaip tam tikrų apeigų visuma, pokylis, keliamas santuokos sudarymo proga). Etnografinių tyrimų metu renkant duomenis apie pastarųjų amžių sandūros vestuvių apeigas Lietuvoje, vis dažniau tenka išgirsti apie interneto panaudojimą. Savo anketoje „Vestuviniai simboliai“⁴ autorė buvo įtraukusi klausimą: iš kur žinote, kokias vestuvines apeigas reikia atlikti, t. y. ką jūs turite daryti per vestuves, su kuo pasitariate dėl vestuvių scenarijaus? Dažniausiai atsakymuose buvo minėta tiesioginė aplinka: *matytos kitų vestuvės, tėvai (motina) pasakė arba taip, kaip liepė piršliai vestuvių metu*. Pasitaikė atsakymų, ir vis dažniau tarp XXI a. pr. kėlusiujų vestuves, kad nusižiūrėjo iš filmų, literatūros, interneto.

Interneto Google paieškų sistemoje 2009 m. vasario mėn. surinkus žodį „vestuvės“ atsidarė žiniatinklis su 1270000 adresų, informacijos nuorodų. Iš jų didesnė dalis yra tinklalapiai, skirti paslaugų reklamai, dalis vestuvių apeigų, papročių ir forumai apie juos, dar kita dalis – šio žodžio retorika – pavartota kitomis progomis, kai kalbama apie parodą, literatūros kūrinį ir panašiai. Mane domino tie žiniatinkliai lietuvių kalba, kuriuose yra informacijos apie vedybas. Pradėjusi ieškoti duomenų tyrimui apie vestuvių apeigas, simbolius, buvau „įtraukta“ į pokalbių tekstus apie nėštumo ir vedybų klausimą, nes tokie simboliai kaip rūtų vainikėlis⁵, balta nuotakos suknelė buvo aptariami ir temose: „Kodėl yra slepiama, kad nuotaka laukiasi?“, „Nėštumas ir vestuvės“,

⁴ Šidiškienė Irma. 2002b. *Vestuviniai simboliai* (anketa). Lietuvos istorijos institutas.

⁵ Pagrindinė informacija apie rūtų vainikėlį yra forumo skyriuje: Poilsis, pomėgiai ir šventės – Planavimas – Rūtų vainikėlis (597 replikos): <<http://www.supermama.lt/forumas/index.php?showtopic=1123>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

„Mamos-nuotakos“ ir kitos. Teko apriboti temas ir pagal problematiką buvo pasirinkta vedybų motyvacijų analizė⁶.

Bene išsamiausia informacija 2009 m. vasario mėn. rasta forume portale „Supermama.lt. Interneto klubas tėvams“⁷ (toliau – Supermama.lt.). Peržvelgti portalo „Vestuves.lt“⁸ ir kitų straipsnių komentarai. Portalo Supermama.lt. forume 2004–2008 m. daugiausia dėmesio sulaukė temos⁹: vestuvių scenarijai, svočių pastangos (svočių namai(-učiai), vestuviniai fotoalbumai, vestuvių metinės, vestuvės su užsieniečiu, išvymybių vestuvės. Jos buvo tęstinės – nuo 2 iki 17 kartų. Kitos mažiau, bet populiarios konkretesnės temos, iš kurių galima išskirti raktinius junginius ar žodžius: *nėštumas*¹⁰ ir *vedybos, gyventi kartu nesusituokus, aplinkinių reakcija į vedības, sutuoktinių amžius, susipažinimas, pavardės keitimas, pranešimas tėvams; mano – svajonių – slaptos – neiškilmingos vestuvės*. Iš vedybų apeigų: *mergvakaris, bernvakaris, sužadėtuovės, stalo išpirkimas* bei simboliai: *žiedai, židinyš, rūtų vainikėlis* ir dalyviai: *piršliai, tėvai, pulkas, anyta, svečiai, muzika(-ntai)*. Be to, forume kalbama apie forumo skyrelį „vestuvės“, apie savijautą, neištikimybę, vedybinį gyvenimą ir kita, pateikiami įvairūs juridiniai ar praktiški patarimai. Apžvelgtos temos vyrauja forume ir faktiškai atspindi pagrindinius vedybų raktinius žodžius. Jų intensyvumas taip pat matyti iš temų pasikartojimų, tęsinių ir temoje išsivysčiusio pokalbio turinio. Pavyzdžiui, *nėštumas* yra vartojamas kaip pirmas 4 temose (t. y. jis yra temos pavadinime), tačiau kaip antras (temos pavadinime jo nėra, tačiau pasisakymuose jis atsiranda kaip subtema) jis pasirodo dar 4 kitose temose.

Dalyvių komunikacija ir internete kaupiama informacija¹¹ padeda internetams praktiškai ir emocionaliai pa(si)rengti vestuvėms. Forume, vykusiame

⁶ Daugiausia informacijos imta iš temų: Kodėl yra slepiama, kad nuotaka laukiasi? (219 replikų), Nėštumas ir vestuvės (63), Mamos-nuotakos (168), Dviguba šventė – vestuvės ir krikštynos (24), Aplinkinių reakcija sužinojus apie vestuves (233), Santuoka iš meilės (486), Ar iki vestuvių bandėte gyventi kartu? (598) ir II dalis (598): Ar verta gyventi kartu iki vestuvių? (598), Sužadėtuovės (165), Tėvų vaidmuo vestuvėse (37), Rūtų vainikėlis (601).

⁷ Supermamų klubas – Forumas – Poilsis, pomėgiai ir šventės – Vestuvės: <<http://www.supermama.lt/forumas/index.php?s=84d4af8e41e13ea42e3066395ba5f92e&showforum=46>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

⁸ Vestuvių planavimas – Papročiai ir tradicijos: <http://www.vestuves.lt/vestuviu-planavimas/papročiai-ir-tradicijos/?sub=1> ir vestuvių organizavimas: <<http://www.vestuves.lt/vestuviu-planavimas/vestuviu-organizavimas/?sub=1>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

⁹ Žr.: <<http://www.supermama.lt/forumas/lofiversion/index.php/f46.html>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

¹⁰ Kaip šios sąvokos sinonimai vartojami žodžiai: lauktis, pastoti, su pilvu (pilvas), iš reikalo (reikalas), „lelius“ (vaikas), vartojamas „nėštukės“ paveikslukas ir panašiai.

¹¹ Pagal forumo taisykles „Visa Supermama.lt forume paskelbta draudžiama informacija bus šalinama“, o jų nurodyta 16 punktų, tarp jų vienas toks: „Forume visos žinutės saugomos neapibrėžtą laiką, o chat'e jos egzistuoja tik keletą valandų. Todėl forume priimta rašyti žinutes, kurios yra įdomios ne keletą minučių (ypač atskiriems dalyviams), bet komentarus, kuriuos bus įdomu skaityti visiems lankytojams ir po kelių mėnesių/metų nuo jų parašymo. Todėl naudoti forumą chat'o tikslais yra draudžiama.“

2004–2008 m., ne tik dalijamasi informacija apie įvairias įstaigas, siūlančias visokias vestuvių rengimo paslaugas, kurias forumo dalyvės jau išbandė, bet ir, kaip viena jų rašo: „Prieš ruošdamasi savo šventei nemažai naudojausi „supermamų“ pagalba, tad trumpai parašau savo atsiliepimus dėl šventės smulkmenų... gal kam pravers... (2008).“¹² Be to, internete surasti informaciją lengviau negu kitur, todėl nieko nežinančiam apie vestuvių planavimą, apeigas internetas tampa „pirmąja pagalba“:

Kai (...) padavėm prašymus vestuvėms, pradėjau viską iš eilės knisti internete, ieškoti informacijos. Kai užėjau į šito forumo skyrelį „Vestuvės“, buvau tokia žalia, nieko nežinojau, net nuo ko pradėti planuojant... O dabar man jau viskas daugmaž aišku, viskas suplanuota ir planai jau baigiami vykdyti, ir viskas tik čia diskutuojančių merginų dėka... (2007).

Įvairiomis vestuvių temomis moterys tariasi, kaip atlikti vienus ar kitus simbolinius veiksmus, apeigas, kokius žaidimus žaisti, kokius žodžius, posmus sakyti, ar dalijasi scenarijais, peržiūri, pateikia savo vestuvių skaitmenines nuotraukas. Nuotraukose labiausiai dėmesys krypsta į jaunųjų drabužius, įvairius dekoratyvinius elementus. Komentarai šia tema malonūs ar pakankamai saikingi, atsargūs. Visgi kai kuriomis temomis pasisakymai, reakcijos į pasisakymus (postus) būna aštresni. Kiekviena moteris pasakoja savo atvejį arba reiškia nuostata, kai kurios kategoriškai nesutinka su priešinga jų išsakytai nuomone, todėl atsikerta, priekaištauja dėl nepakantumo kitokiai nuomonei, jaučiasi izeistos ir pan. Kalbant kitomis temomis vyrauja šiltesni ir jausmingesni pasisakymai. Dauguma forumo dalyvių (žinoma, ir moderatoriai) palaiko toleranciją.

Nemažai pasakojama apie patirtus išpūdžius per vestuves, ieškoma atsakymų į klausimus, išskylančius dėl įvairių netikėtumų: aplinkinių pamokymų, komentarų, elgsenų dėl vestuvių apeigų turinio ar formos, simbolių naudojimo klausimais. Kiekviena išsakyta nuomonė surado tiek šalininkų, tiek priešininkų. Pasidalinusios nuomonėmis, savo patirtimis moterys ne tik nusiramina, bet ir randa sprendimo būdus, išeitis iš nepatogių situacijų. Sunkiausiai sekasi spręsti apkalbų problemas, nes, kaip pasakė viena internautė, „bibučių kalbų bus bet koku atveju (2004).“

Sprendžiant iš pasisakymų, forume dalyvauja daugiausia moterys (merginos) iš įvairių Lietuvos miestų ir miestelių, taip pat ir išvykusios į Angliją, Airiją, matyt, ir kitur. Vestuvių skyrelyje lankosi, kaip viena forumo dalyvė rašė, „panelės, kurios (...) jau ruošiasi tuoktis arba yra susituokusios (2007)“ ir, žinoma, mamos. Ekspedicijose teko kalbėtis su respondentėmis, besinaudojančiomis internetu arba dalyvaujančiomis forumuose. Vienos jų skaito viską, ką randa, ir atsirenka tai, kas joms atrodo priimtina. Kitos aktyviai dalyvauja pasisaky-

¹² Tekstai cituojami nenurodant slapyvardžių, tik skelbimo metus; įrašytos lietuviškos raidės (š, į ir kt.), kad tekstas būtų lengviau skaitomas. Kalba netaisyta.

damos forumuose, patardamos jaunesnėms moterims (ar merginoms). Peržvelgti ir žiniatinklio Vestuves.lt straipsnių komentarai, kurie papildė Supermama.lt forumo dalyvių mintis. Pastarajame žiniatinklyje komentarus rašo ir vyrai. (Toliau straipsnyje analizuojama Supermama.lt forumo medžiaga nenurodant šio puslapio pakartotinai, o kitų tinklalapių medžiaga nurodoma atskirai).

Taigi, temos apie vedybas (vestuves) apima ne tik praktiškus dalykus, bet ir išpūdžių, norų išraiškas, internautai dalijasi santykių su socialine aplinka patirtimi.

Tapti sutuoktiniais: motyvacijos etnografinių tyrimų kontekste

Kaip rodo etnologiniai vestuvių tyrimai, tema „Vedybų reikšmė“ (iš dalies ir motyvai) lietuvių istoriografijoje buvo pakankamai aiški, triviali ir tam tikra prasme išliko stabili, tačiau XX ir XXI a. sandūroje, kaip rodo tiriamas internetinis šaltinis, vedybų reikšmė tampa aktuali, nes kinta požiūris į poros tarpusavio santykių ir šeimos kūrimo pagrindus. Kadangi XX a. Lietuvoje išliko nuostata, jog „visaverčiais laikyti tiktai šeimą sukūrę (susituokę) ir vaikų susilaukę žmonės“ (Vyšniauskaitė 2007: 82), tai reiškia, jog šeima laikyta svarbiausia visuomenės ląstele, o vedybos – vienas iš svarbiausių žmogaus gyvenimo pasikeitimų, – vadinasi, vedybos suvoktos tiek visuomenės, tiek tyrinėtojų kaip reikšmingos. Taigi, vedybų problematika Lietuvos etnologijos istoriografijoje iki XXI a. pr. daugiausiai apėmė šeimos formų, jos etnodemografinių santuokų, etniškai mišrių šeimų ir vedybų apeigų tyrimus. Bendruose vedybų apeigų etnografinių anketų klausimuose buvo paliečiama: jaunųjų susipažinimo aplinkybės, vedybinis amžius, tėvų pritarimas santuokai (pranešimas tėvams apie ketinimus tuoktis), požiūris į netekėjusias motinas. Be to, kaip parodė Rasos Paukštytės-Šaknienės kaimo žmonių papročių tyrimai, „per papročius kuriamas idealus bendruomenės modelis“ (Paukštytė-Šaknienė 2007: 28), todėl kitoks žmogaus gyvenimo būdas eliminuojamas iš bendruomenės: „Į senmerges žiūrėta nepalankiai, o vienišos motinos atsidurdavo tarp ignoruojamų kaimo žmonių, pažeidusių bendruomenės gyvensenos normas, tačiau kritišku momentu jos galėjo tikėtis kaimo bendruomenės globos ar bent užuojautos“ (Paukštytė-Šaknienė 2007: 12–14). Paminimi ir santuokos motyvai: kokie sutuoktinių motyvai susituokti vertinami visuomenėje ir kaip jie kinta. Apie tai, kad XIX–XX a. I pusėje Lietuvos kaime socialinė padėtis buvo labai svarbus veiksnys, o tarpusavio meilė visiškai nebuvo svarbi, mini dauguma tyrinėtojų (žr. Vyšniauskaitė 1964: 481; Vyšniauskaitė 2007: 82). Meilė kaip santuokos motyvas (tarp kitų nurodytų) vyrauja tik XX a. aštuntajame dešimtmetyje tarp miestiečių (Kalnius 1983: 26). Vadinasi, istoriografijoje buvo analizuojami kintantys šeimos kūrimo motyvai, tačiau kaip kinta požiūris į vedybas, etnologų tyrimų nėra.

Tapti sutuoktiniais: jausmai, idealai ir statusai forumų kontekste

Emic tyrimo rėmuose suformuluotas klausimas, kodėl susituokti (ne)verta ir kas čia yra (ne)svarbaus. Vedybos, arba santuokos sudarymas, ir vestuvės kaip svarbus, reikšmingas gyvenimo ciklo įvykis (perėjimas į kitą etapą, virsmas) forumo dalyvių yra pripažįstamas nevienodai. Vienos perima (ir išreiškia) visuomenėje vyraujančias nuostatas, kitos joms paklūsta, o trečios jų nepriima. Tačiau, kaip rodo tiriamas šaltinis, konkreti situacija, su kuria susiduria internautė, išprovokuoja jos tokias elgsenas, kurioms ji pati nebuvo linkusi pritarti.

XXI a. Lietuvoje nieko nebestebina pora, gyvenanti kartu nesusituokusi ir netgi susilaukusi vaikų. Atrodytų, kodėl tuokiasi, nors gali gyventi ir nesusituokę? Iš forumo aiškėja, kad „Dažnai šeimos tuokiasi dėl įvairių priežasčių, pvz., nėštumas, noras pabėgti iš tėvų namų, noras sulaukyti, noras turėti tą žmogų ir pan. (2008).“

XIX a. antroje pusėje Lietuvos valstiečiai daug reikšmės teikė turto kriterijui. Etnologai nustatė, jog nuo turtingumo priklausė ir vedybinis amžius: turtingesni tuokėsi vyresni, mažiau pasiturintys – jaunesni (Vyšniauskaitė 2008: 164). XX a. keičiasi miesto gyventojų santuokos motyvai. Petras Kalnius teigia, jog „8-ajame dešimtmetyje Vilniuje ir Kaune autorius atliktoje apklausoje pramonės įmonių darbininkai, inžinieriai ir tarnautojai net 70 proc. atvejų nurodė, kad jie susituokė tarpusavio jausmų pagrindu. Pragmatiški motyvai nesudarė nė 10 proc.“ (Kalnius 2008: 224). Sociologinis žvilgsnis į šeimos kūrimo motyvus parodė, jog XX a. devintajame dešimtmetyje svarbiausi motyvai minimi šie: meilė (mylėti ir būti mylimam), turėti vaikų ir savo ūkį (Žvinklienė, Savulionienė 1990: 26). Iš internetinių forumų pasisakymų matome, kad XX–XXI a. sandūroje šis motyvas yra stiprus, sakyčiau, vyraujantis. Daugiausia rašiusių (ne tik skyrelyje „Santuoka iš meilės“) teigė, kad tekėjo iš meilės. Joms meilė – aistra, perauganti į pastovius jausmus. Pirma įsimyli ir, kaip ne viena sakėsi, iš karto pradėjo gyventi kartu. Džiaugiasi, jog po kiek laiko jų meilė išliko. Kitos pasakoja, kaip draugavo, pamažu jausmai peraugo į meilę („meilė auga“) ir meilė išliko labai tvirta. Dalis moterų neteikė jausmams lemiamos reikšmės – jos už meilę, bet su protu: „Žinoma, meilė svarbiausias komponentas, bet ne ta meilė, kuri kunkuliuoja, veržiasi, siaučia, o paskui dingsta taip pat greit kaip ir pasirodė (2005).“ Be to, kitos moterys meilės (ypač aistros) nepervertino, prisipažino, jog ne visoms tenka patirti tokį jausmą. Išvelgiamas ir išskaičiavimo motyvas, kuomet tekama „su protu“. Viena moteris sakėsi, jog ištekėjo pirmą kartą dėl to, jog „norėjosi savarankiško gyvenimo, tėvams vyras patiko... (2004).“ Išskaičiavimas apibūdinamas ir taip:

Jei sutikai gerą žmogų, su kuriuo jautiesi saugi, mylima, kuris niekada nepadarys tau gėdos, su kuriuo malonu išeiti į žmones, sutampa interesai,

bendra gyvenimo vizija ir t. t., ir pan., bet nėra tos toooooookios meilės, tai gali būti išskaičiavimas. Tiesiog pamatei gerą berną (o dabar tokių LAAAAABAI trūksta), ir dar neblogos išvaizdos – štai ir motyvas, arba kitaip išskaičiavimas, kuris gali nuvesti prie altoriaus. Normalu (2004).

Kai kurioms forumo dalyvėms atrodo, jog meilė nebūtinai turi baigtis poros vedybomis. Tačiau daugiausia internaučių prisipažino, kad jų vedybas paskubino, paskatino meilės rezultatas – nėštumas (apie šį motyvą žr. toliau). Manoma, jog tokiu atveju pagrindinis motyvas – meilė, nes iš meilės ir vaikutis atsirado. Būtent nėštumo aspektas išryškino kitą problemą: kokią reikšmę šeimos kūrimo ištakose¹³ turi lytiniai poros santykiai.

Nuostatas, jog šeimos kūrimo ištakose nepriimtini poros lytiniai santykiai, susiformavusias dėl katalikiškų dogmų ir, kaip parodė naujausi tyrimai, sovietinės propagandos (Marcinkevičienė 2008), galima įvardyti kaip tradicines. Tuo tarpu šiuolaikine nuostata šeimos kūrimo ištakų aspektu laikoma romaninė meilė, kuri čia suvokiama klasikine prasme (Marcinkevičienė 2008: 97) ir reiškia meilės ir lytinių santykių simbiozę. Šiuolaikinės šeimos kūrimo ištakos priimtinos porai todėl, kad ji nori pabandyti, kaip seksis sutarti, įsitikinti, ar neišblės jausmai, ir panašiai. Ne viena internautė mano, jog toks poelgis joms padėjo apsispręsti dėl tolesnių tarpusavio santykių. Kitos, kurios nebūtinai yra tokio gyvenimo būdo priešininkės, bet suvokiančios, jog ir tai, kaip ir oficialios vedybos, negarantuoja tolesnio gyvenimo sėkmės, nepateisino šio poelgio. Štai vienos moters nuomonė: „Žmonės prie daug ko linkę priprasti, prisirišti, taigi ir matydami, kad sugyventinis netinkamas, sunkiai randa jėgų pakeisti padėtį. Taigi daug daugiau šansų rinktis turi tos, kurios kartu negyvena, ar ne? (2007)“

Gyvenantys „netikroje“ šeimoje dažnai vedybų nelaiko vertybe: „Vertybė – šilti santykiai, o vestuvėmis patenkinom tėvų norus (2004).“ Tai rodo, jog dažnai tokioms poroms tenka prisitaikyti prie šių normų, nes jos supranta, kad jų (poros) gyvenimas kartu nesusituokus toli gražu ne visiems aplinkiniams priimtinas: „O gyventi kartu be santuokos man neatrodo nei baisu, nei labai šaunu. Taip yra. Tik galbūt tai skaudina kitokių įsitikinimų žmones (2007).“ Todėl poros, kuri laiką gyvenančios kartu (neretai turinčios ir vaikų), paprastai šeima nevadinamos, dažnai pasakoma „sugyventiniai“. Nusprendę tuoktis jie pradžiugina savo artimuosius, gimines, ypač vyresnio amžiaus.

Idealia šeima laikoma susituokusi ir vaikų sulaukusi heterogeninė pora. Jei pora iki santuokos kartu negyveno, ji laikoma tradicine šeima: „Vieni giminės

¹³ Formuluoatė „šeimos kūrimo ištakų nuostatos“ reiškia nuostatas dėl porai leidžiamų / draudžiamų lytinių santykių iki santuokos: vieni mano, kad prieš kuriant šeimą sutuoktiniai neturi turėti lytinių santykių, kiti – sutuoktiniai gali ar net turi patirti tokius santykius, kad geriau pažintų vienas kitą (ar panaši motyvacija).

pasidžiaugė, kad mes tradicinę šeimą kuriam, o nebandom šiuolaikiškai pradėti kartu susimetę gyventi (2008).“ Ne mažiau svarbus tradicijos požiūriu būna ir vestuvių puotos veiksnys: „Anyta ir visa jos šeimynėlė niekaip nesuprato, kaip galima nueit ir tik susirašyt, iškėlė ultimatumą: arba vestuvės kaip priklausu, arba niekada nepripažins, kad mes šeima (2007).“ Visuomenėje vyraujanti nuostata, kad pora turi įteisinti santykius, yra tam tikro aiškumo reikalaujanti socialinė prerogatyva. Be to, moteriai svarbu žinoti, jog ji yra išskirta iš visų kitų moterų – „jo moteris“. Santykių įteisinimas svarbus ir vyrui (mylimajam): „Aš visą laiką buvau prieš vestuves, bet kažkaip maniškis sugebėjo mane įkalbėti susituokti. Tai visi priėmė labai džiugiai, nes jau buvom padraugavę 11 metų iki vestuvių, tai visi labai laukė, kada pagaliau susituoksime (2008).“ Žinojimą, jog esi vienintelė (vienintelis), tarsi patvirtina sprendimas tuoktis (pasipiršimas). Todėl kad ir ką sakytų moterys, jos mano, jog santuoka pati savaime yra svarbi: „Vis tiek santuoka ir yra santuoka (2008).“ Todėl dažnai sąmoningai ar nesąmoningai jos mąsto taip: „Aš pagaliau savo MB (vyrą) prispaudžiau ir po 10 ilgų gyvenimo metų susituoksime, o kartu ir pakrikštysim savo mažąją (2008)“ (pabraukta autorės). Antai TV3 laidoje „Be grimo“¹⁴ kalbėdamos(-i) televizijos išpopuliarintos(-ti) žymios(-ūs) moterys (vyrų), kaip ir laidos vedėjos, pripažino, jog prieš 10 metų panašioje laidoje jos buvo santuokos akto priešininkės, o dabar ir pačios, ir dauguma laidos dalyvių yra įsitikinę, jog pasipiršimo ir santuokos moterys nori, tikisi, laukia.

Kad ir koks būtų moters požiūris į santuokos reikšmę, internautės vyraujančias visuomenės normas ir jų svarbą suvokia trivaliai: „Tikrai nemanau, kad pasas kaip nors meilę keičia, tiesiog arba gyveni visuomenėje su jos susiklosčiusiom taisyklėm ir tvarka, arba gyveni kaip nori ir todėl iškrenti iš tvarkingų visuomenės narių gretų (2008).“

Manoma, jog vedybos reikšmingos ir poros jausmams. Moteris pritarė forume išsakytai nuomonei: „Kai tuoksimės, jam (vaikui) bus 2 m., o nusprendėme tuoktis, todėl norisi būti tikra šeima, ir kaip kažkuri sakė, atsiranda stipresnis jausmas, o nėščia nenorėjau tuoktis (2008).“ Sakoma, jog jausmai iš tiesų pasikeičia ir tai akivaizdu po santuokos: „Pajutom didesnę artumą vienas kitam, gilesnę pagarbą, net nežinau, kaip tą jausmą tiksliai apibūdint. Bet nesigailiu ir kad gyvenom kartu, turiu su kuo palygint (2007).“ Dažnai moterys pabrėžė, jog santuoka suteikia saugumo jausmą šeimoje:

Vedybos ypač moteriai svarbu, nes tada saugumo jausmas atsiranda... Na, jis ir dabar yra, bet santuokoje visai kitaip... Na, bent aš taip manau. Ir manau, jei vyras nori vesti, tai reiškia, kad jam labai svarbi esi, didesnė atsakomybė... Be to, ir man, ir mano dukrytei taip daug geriau (2008).

¹⁴ TV3, laida „Be grimo“, rodyta 2009 11 09, tema „Ar santuoka – niekam nereikalinga atgyvena?“

Teigiama, kad svarbu santuoka ne tik dėl tvirtesnių jausmų, bet ir dėl socialinio statuso įtvirtinimo: „Sugalvojom vieną dieną, na, kad reikia, „pri-brendom“ taip sakant... Gyvenam susimetę skudurus, kažkaip tas statusas... nei draugai, nei meilužiai, nei partneriai, o sugyventiniai kažkaip bjaurokai skamba. Padavėm pareiškimus ir skambinėjam girtis, kad tuokiamės... (2005).“ Panašiai kita moteris parašė, jog „užsinorėjo žmonos statuso (2008).“ Tačiau bene svarbiausiu argumentu tuoktis tampa vaikas, kuris, daugelio moterų manymu, turi gimti šeimoje: „Vaikutis gimė šeimoj, aš ir pati kažkaip saugiau gal jaučiuosi (nors iš esmės niekas nepasikeitė) ir didžiuojuosi, kad esu „-ienė“ (2008).“ Kaip rodo sociologų tyrimas, atliktas XX a. devintajame dešimtmetyje, socialinį santuokos prestižą charakterizuojančius motyvus (autorių manymu, „vienatvės baimė“, „nuomonė, kad netekėjusios, nevedę mažiau visuomenėje vertinami“, „draugų ir pažįstamų pavyzdys“) moterys nurodė pusantro karto daugiau nei vyrai (Žvinklienė, Savulionienė 1990: 26).

Tos, kurioms nesvarbi kitų nuomonė, teigia, jog netekės, „nebent atsiras kažkokie teisiniai-finansiniai dalykai, dėl ko bus naudinga susituokti (2008).“

Nėštumas, kaip vedybas skatinantis veiksnys, skirtingai ir labai įvairiapusiškai vertinamas forumo dalyvių. Bene dažniausiai pasitaiko, jog vedybas poros planuoja, tačiau laukia tinkamo meto (susitvarkyti karjerą, finansinę padėtį, nes ruošiasi kelti vestuves savo lėšomis), todėl būtent nėštumas pagreitina įvykius. Vienos iš jų jaučiasi labiau pasitikinčios savimi ir patenkintos, kad pagreitino apsisprendimą tuoktis – nereikėjo aplinkinių skatinimų. Dažna nuotaka tokiu atveju net nemėgina slėpti nėštumo, atvirkščiai, demonstruoja jį: „Mama pradžioj bandė įkalbėti slėpti, kad laukiuosi, atseit nužiūrės, bet tas neįtikino (2004).“ Dar kitos prisipažįsta, kad nėštumas joms nebuvo vedybų pretekstas, bet tekančios dėl tėvų spaudimo: „Jei nesilaukčiau, manęs prie altoriaus ir su botagu nenuvartų. Mums ir taip gerai. Nors aš ir šiuo atveju didelio reikalo nematau. Tik dėl tėvų (2006).“ Forumo dalyvės mano, kad požiūris tekėti, jei laukiesi, vyrauja.

Faktas, kad vedybas pagreitino nėštumas, dažniausiai nėra vertinamas teigiamai. Kai kurios sakėsi, kad visais įmanomais būdais stengiasi(-ėsi) išvengti „nėščios nuotakos“ situacijos, nes joms svarbi kitų nuomonė: „Tik baimė yra, kad iki vestuvių nepastočiau. Tada daug kas pagalvotų, kad tuokiamės iš reikalo, o ir šiaip norim leliaus tik po vestuvių (2008).“ Viena vertus, nenori moterys patekti į tokią nemalonią situaciją, joms atrodo nepakeliamas aplinkinių abejojimas:

Išlikusi stigma dėl giliai išsisknijusio nekaltumo stereotipo. Nors nieko baisaus asmeniškai nematau, kai nuotaka nėščia, bet vis tiek norėtusi būti be „pilvo“. (...) Nors vestuvės ir planuotos, bet vis tiek nebūtų malonus giminių pasišnibždėjimai ir veriantys žvilgsniai. To nepaslėpsi, čia taip žmogiška, nors ir iš geros valios (2008).

Kita vertus, iš tekstų paaiškėjo, kad moterims pačioms svarbu jausti, žinoti, jog tekama iš meilės, planuotai, o ne dėl nėštumo: „Nenoriu vestuvių dėl vaiko. Žinoma, teko išklaudyti daug komentarų savo adresu, tokių kaip merga su vaiku ir pan. (...) Norėjau, kad santuoka būtų tikra, o ne kažkaip paskatinta (2008).“ Joms svarbu žinoti, kad jis (vyras) peršasi ne dėl reikalo: „Būdama nėščia už jo netekėčiau. Pirma, dėl to, kad nežinočiau, dėl ko teku – ar noriu, ar vis dėlto, kaip sakoma, iš reikalo. Antra, tikrai nenorėčiau skubotų vestuvių. Vestuvės – didelė ir svarbi šventė (2004).“ Stiprus noras parodyti kitiems, kad tekama ne dėl vaiko, t. y. „dėl reikalo“, o todėl, kad vedybos buvo suplanuotos anksčiau. Nejučiom forumo dalyvės pačios skaičiuoja, įrodinėja, kad nunešė pareiškimus ar vyras pasipiršo dar tuomet, kai ji nebuvo nėščia, joms svarbu, kad tai žino artimieji, giminės: „Giminės vis tiek visi žino, kad pareiškimus padavėm anksčiau nei pastojau, o ką aplinkiniai pagalvos – jau nebesvarbu (2008).“

Tai rodo, kad moterų elgsenas pakoreguoja aplinkinių (plačiaja prasme arba bent artimųjų) neigiamos reakcijos (savijautos). Šiuolaikinių nuostatų moterys, pasikeitus situacijai, elgiasi taip, kaip tuo metu atrodo tinkama. Moteris prisipažįsta, kad nesiruošė tekėti, tačiau tapusi nėščia ėmė galvoti kitaip:

Visada galvojau, kad tikrai netekėsiu iš reikalo, bet sužinojus, kad esu nėščia, iškart pradėjau galvot apie santuoką, nes nėštumo pradžioj hormonai visai galvą buvo susukę ir dėl daugelio dalykų elgiaus kaip beprotė, bet šiaip dabar nesigailiu, nes vien jau visokiose įstaigose taip nužvelgia (jaunai labai atrodau), bet kai pamato, kad „-ienė“, visai kitas požiūris. Tiesiog sunku būtų, jei visi kreivai žiūrėtų, nes per nėštumą tapau tokia jautri (2008).

Tekstai internete parodė, jog skaudžiausios moterims yra nutylėtos santuokos „iš reikalo“ interpretacijos, jog vienas kito jaunieji nei myli, nei norėtų gyventi kartu, bet aukojasi dėl vaiko. Aplinkiniams, kurie buvo „įtikinti“, kad nesusituokus gyventi jų porai yra priimtina ir santuoka nieko nekeičia, žinia apie tokios poros vedybas pasirodo kaip „keistas“ sprendimas. Spėjimas, kad tekama dėl vaiko, tampa logiškas ir pagrįstas. Toks klausimas būsimų jaunaavedžių buvo labai dažnai girdimas: „Reakcijų buvo... nu ką aš žinau... Pirmas klausimas beveik visų buvo: tai ką, jau prisidirbot, kad ženytis reik? (2005).“ Kita pasakojo, jog buvo netgi nesuprasti jaunieji, kam tuoktis, jei nesilauki: „Paklausė – ar iš reikalo, kai pasakėm, kad ne – labai nustebo, atseit, o tai kam tada tuoktis, nors draugavom jau 4 metus (2005).“

Ši reakcija yra pakankamai įsišaknijusi ir netgi pagrįsta. Antai viena forumo dalyvė prisipažįsta: „Brolis kai ženijos, apie vestuves pranešė prieš mėnesį, net ir aš pati pamaniau, kad iš reikalo, o va jau 2 metai, ir jokio leliuko (2008).“ Negana to, kaip teisingai pasakė viena forumo dalyvių, dažnai toks spėjimas turi pagrindą: „Va mano kaimelyje praeitą vasarą net 5 poros apsiženijo, ir visi

pletkino, kad „iš reikalo“, o nuotakos labai gynėsi. Ir ką jūs manot? Tik viena nuotaka nesilaukė (2008).“

Vadinasi, pranešus apie santuoką artimieji, giminaičiai ir pažįstami reaguoja įprastai, jei tekama – tai iš reikalo. Be to, vyresnių žmonių išlikęs suvokimas, kad netyčia tapai nėščia – reikia greičiau tuoktis, sakydavo, negražu „merga su vaiku“. Yra manoma, tai susiję su sovietmečiu buvusia kitokia situacija: „Juk iš tiesų didžioji dauguma tuokėsi jau su leliuku pilve. Kontraceptikų trūkumas ir šiaip saugojimosi žinių stygius darė savo. Gal dėl to vis dar likęs tas „tai jau aiškiai iš reikalo ženijasi (2005).“

Nors lietuvių vedybų etnologinių tyrimų pastaruoju klausimu nebuvo, paminėtina tyrinėtojo Vaido Lazausko užuomina, kad nepriklausomybės atkūrimo metais „vis dažniau esama vestuvių „iš reikalo“. Kartais jaunieji draugauja kelerius metus, bet dėl ekonominių nepriteklių vaikinai vis nesiryžta pasipiršti, ir tik merginai pastojus greitai sutarimos vestuvės.“ (Lazauskas 2001: 97). Pažymėtina, jog tokios vedybos prasidėjo ne nepriklausomybės metais, bet anksčiau. Būtent sovietmečiu išplito požiūris į tekėjimą „iš reikalo“ neigiamas aspektas. Ne paslaptis, jog neretai mergina, labai trokšdama ištekėti už pasirinkto vaikinai, pasistengdavo pastoti, žinodama, kad dėl to jiedu bus priversti tuoktis. Pasak minėto sociologų tyrimo, ypatingą vietą tarp santuokos kūrimo motyvų užima ikisantuokinis nėštumas, kuris, kaip teigia autorės, „gali būti lengvabūdiško požiūrio į lytinius santykius pasekmė, taip pat ir vienintelė galimybė sukurti santuoką su pasirinktu žmogumi“ (Žvinklienė, Savulionienė 1990: 22, 23). Be to, „Penktadalis apklaustųjų sakė, kad nuotakos nėštumas paskatino sukurti šeimą. Ši priežastis reikšminga tiek vyrams, tiek moterims“ (Žvinklienė, Savulionienė 1990: 27). Skubėjimas tuoktis esant tokiai situacijai aplinkinių yra suprantamas, pateisinamas ir palaikomas poelgis, nors ir dažnai palydimas priekaištu. Todėl jauniems nusprendus tuoktis savaime išskyla minėtos aplinkinių reakcijos, kad tekama iš reikalo. Ir dabar, XXI a. pr., forume skaitome, jog netekėjusios kartais nėštumą mato kaip gerą vedybų pretekstą, kurį galima panaudoti palenkiant tėvus:

Mano tėvai nieko nežino ir jie labai priešintūsi, nes jis buvo vedęs. Taigi, kartais pagalvoju, kad gal ir geriau būtų prieš tai pastojus. Nes mano draugas ir taip nori kuo greičiau vesti ir vaikų labai nori, tik pastojimas su tėvais visas problemas išspręstų. Manau, jie tada manęs neatkalbinėtų (2004).

Panašiai kaip ir žmonos statusas, taip ir tapus motina, santuoka tampa svarbi ir dėl aplinkinių neigiamo požiūrio į netekėjusias motinas: „Jautėsi skirtumas, kaip elgiamasi su moterim, kuri susituokus buvo, ir su manim (2008)“; todėl moterys nepajėgia atsispirti neigiamam požiūriui. Niekam nesvarbu nei aplinkybės, nei galimybės, kodėl motina netekėjusi, visuomenė mato tam tikrą faktą ir jį vertina kategoriškai:

Likęs toks požiūris iš senų laikų, kad jei jau yra vaikutis, tai kaip čia nesusituokę ir t t. (...) Kai laukiausi, tai nuėjau į klinikas, tai viena senė išgirdusi, kad mano pavardė mergautinė, taip ir pasakė, kad būsiu merga su vaiku, nesvarbu, kad vaikutis ir tėvą turi. Tai ką daryti, kad nebuvo galimybių susituokti, kai laukiuosi, be to, neturėjau nei noro, nei sveikatos (2008).

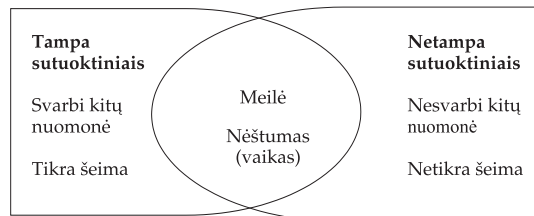
Tačiau požiūris, kad tekėti besilaukiančiai nuotakai nedera ar negarbinga, yra gajus ne tik tėvų, bet ir pačių forumo dalyvių sąmonėje. Jos pačios norėtų, kad jų dukros ištekėtų, o po to planuotų gimdyti: „Tikrai nelabai norėčiau, kad mano dukra pirma pasigimdytų, o paskui tuoktųsi (arba ne) (2004).“

Kitoms visiškai nesvarbi aplinkinių reakcija, jos elgiasi taip, kaip joms yra patogiu, parankiu, nors ir sulaukia nepalankių vertinimų: „Oi oi, kiek visokių pažvairavimų sulaukiu, ypač kai grįžtu į LT (Lietuvą), toks jausmas, kad ten dar visi gyvena Vienuolio „Paskenduolės“ laikais, kai būti vienišai mamai būdavo didžiausia gėda. Net mano močiutė, kuri mus labai palaiko, savo kaimynėms pasakiusi, kad mes jau susituokę, na, kad būtų mažiau kalbų (2008).“

Kaip matome, nėštumas, arba „reikalas“, turi teigiamus ir neigiamus požiūrių aspektus, todėl šis veiksnys veikia moterų elgesį: asmeniškai reaguojamos į vyraujančias nuostatas vienos slepia savo nėštumą, kitos džiaugiasi, didžiuojasi juo. Ta pati tendencija išryškėjo ir komentuojant vestuvių apeigas (žr. kitame skyriuje).

Apibendrinant pateiktą forumo Supermama.lt tekstų analizę galima teigti, kad vyrauja požiūris į vedybas kaip į svarbų žingsnį jaunųjų gyvenime ir įprastą reiškinį visuomenėje, internautų elgsena taip pat stipriai veikiama šių nuostatų. Ryški ir kita moterų nuomonė, savaip interpretuojanti sociume vyraujančias nuostatas – tai netekėjusių, kurios gyvena poroje ir sakosi, jog nenori tekėti, nuostatos. Galima sąlyginai apibendrinti vedybų (ne)sudarymo modelį (Pav.). Jame matyti, ką reiškia (ne)tapti sutuoktiniais individams, tapatinantis su išivaizduojama tradicine ar su išivaizduojama modernia socialine aplinka.

Svarbi aplinkinių nuomonė paprastai reiškia įprastą oficialią santuoką, o kuomet ji nėra svarbi, pasirenkamas gyvenimo būdas nesusituokus. Apsisprendusiųjų tuoktis supratimu, jų meilė yra brandi, stipri, o nesusituokiančių neretai pasitaiko pasisakymų, jog jie nėra įsitikinę, ar tikrai myli. Šeimos (ne)kūrimo modelio epicentru, akivaizdu, tapo meilės ir nėštumo (vaiko) veiksniai, lemiantys šeimos suvokimą. Tačiau vienas ryškiausių ir komplikuočiausių, t. y. svarbiausių apsisprendžiant tuoktis ir nieko nereiškiantis, jei nesiruoši tuoktis, yra nėštumo (vaiko) veiksnys. Būtent šis veiksnys išryškino vestuvių (apeigų arba puotos) reikšmės suvokimą jaunųjų gyvenime.

Vedybų (ne)sudarymo modelis

Vestuvių apeigų interpretacijos internete

XX a. pab.–XXI a. pr. Lietuvoje tampa įprastu reiškiniu tekėti nėščiai nuotakai. Šis reiškinys konstatuojamas ir mūsų tyrinėtų internetinio forumo dalyvių tekstuose: teigiama, jog teka vis daugiau nėščių arba turinčių vaikų, pasisakoma, kad jos tekėjo ar tekės nėščios. Forumo dalyvės dalijasi patirtimi ir samprata, kada geriau tekėti: nėštumo metu ar po gimdymo. Šioje situacijoje jos jaučiasi dviprasmiškai. Todėl kita problemos dalis tekant nėščiai – slėpti ar neslėpti nėštumo vestuvių metu. Šis klausimas kyla dėl dar esančios nepalankios anksčiau minėtos aplinkinių reakcijos (jaunoji nėščia – vadinasi, teka „iš reikalo“) ir dėl tradicinių šeimos kūrimo ištakų nuostatų laikymosi.

Akivaizdžiai laikomasi šiuolaikinių šeimos kūrimo ištakų, kuomet pora drauge gyvena iki vedybų. Tokiu atveju tradicinės vestuvių apeigos nedera – jos tampa beprasmės, formalios, kaip linksmas užsiėmimas. Todėl žemiau pateiktos mintys atskleidžia, jog vestuves jaunieji suvokia kaip šventę sau (porai), išsimintiną dieną jų gyvenime. Dauguma forumo dalyvių, tarp jų kai kurios nusprendusios tik susirašyti, nutarusios vestuves kelti jau po gimdymo – tuomet kartu rengti ir krikštynas. Vis dažniau nuotakos nėštumą aplinkiniai priima labai natūraliai: „Visi tai žinojo. Niekas pirštais neužbadė, tik džiaugėsi tėvelio darbštumu (2005).“

Taigi dažniausiai forumo dalyvės raginamos neslėpti nėštumo, nes tokių atvejų daug ir tarsi tampa įprasta besilaukianti ar jau pagimdžiusi nuotaka. Jos drąsina viena kitą nesigėdyti, patariama dėl praktinių sumetimų kelti vestuves po gimdymo: „Veronikos laikai jau seniai praėję, todėl gal geriau sulaukti vaikelio, o tada tuoktis (2004).“ Nėštumo slėpimas joms atrodo netgi nepateisinamas, nes vis tiek aplinkiniai pamato ir sužino.

Suprantama, kad kai kuriose šeimose tokių dalykų išvengti nebus įmanoma: „Jei labai griežtai auklėtas, tai gali ir slėpt (2007).“ Daugumai nuotakų nėštumas nėra kliūtis kelti vestuves – tai tampa problema tėvams dėl aplinkinių požiūrio: „Dažnai slepiama dėl tėvų, arba kaip pas mus populiarus posakis, „ką pažįstami, kaimynai pasakys“ (2007).“ Jie kartais verčia nuotaką elgtis kitaip (kaip priklausoma), o ne kaip iš tiesų yra – jos slepia nėštumą:

Pasakiau mamai, kad laukiuosi, tai mamelė tol nenurimo, kol manęs ištekėjusios nepamatė. Irgi nuo visų slėpė, netgi nuo mano tėčio, kaip tikra partizanė, net juokinga. (...) buvome finansiškai nuo tėvų visiškai priklausomi, reikėjo žaisti pagal jų taisykles. O dar sako, kad ne veronikų laikai (2006).

Vadinasi, moderniu požiūriu, vestuvių apeigos turi būti transformuojamos arba, norint jas išlaikyti, gali būti slepiamas nuotakos nėštumas. Dilema, ar reikia nuotakai viešai prisipažinti, jog ji esanti neskaisti, ar geriau paslėpti tikrovę nuo viešumos, palieka prieštaravimą, nes, viena vertus, intymių paslapčių linkstama neviešinti, kita vertus, tokios žinios aplinkiniams dažnai būna nebe paslaptys.

Dauguma etnologų tyrinėtojų yra nustatę, kad tradicinėje visuomenėje vestuvių apeigos buvo suvokiamos kaip tam tikras „įvesdinimas“ į naujos šeimos kūrimą, viešas šeimos sudarymo aktas, įteisinimas bendruomenėje. Kategoriškai pritariančių šiai nuostatai individų požiūriu, nėštumas ir vestuvės yra nesuderinama. Nedidelė dalis forumo dalyvių teigia, kad joms yra svarbi vestuvių apeigų prasmė. Joms pritariančios stebisi:

Bandau įsivaizduot šventę, kuri, spėju, bus tokia tradicinė, su pamergytėm, liudininkais, užstale ir ta dalim, kai visi linki visko gyvenimo pradžiai (vaikų). Tiesiog kažkaip keista linkėt, kai jau turi vaiką ir jau kaip ir vedęs visus metus. Nėra taip, kad dar žali visai jaunieji, ir visi visko linki, ir pamokymų visokių duoda vedybiniam gyvenimui, tiesiog man tada kažkoks kaip spektaklis atrodo (2008).

Net ir ne nėščios, bet poroje gyvenančios šeiminių gyvenimą, jų manymu, turėtų nekelti vestuvių, o tik oficialiai įteisinti santykius: „Niekaip negaliu įsijausti į mąstymą tų, kurie pagyvenę, pabuvę a la šeima, nors ir pusę metų, mėgina grįžti į šeimos kūrimo stadiją, velkasi baltą suknelę, kviečia svečius ir vaidina vestuves. Nors nušaukit, nesuvokiu tokių „vestuvių“ prasmės (2007).“

Nėščios nuotakos įvaizdis vestuvėse labiausiai nesuderinamas, pačių forumo dalyvių manymu, su simboliais demonstruojant savo skaistumą. Rūtų vainikėlis – tai nuotakos simbolis, bene ilgiausiai išlikęs lietuvių vestuvėse. Vainikėlio, kaip merginos skaistumo simbolio, prasmė išivyravo dėl Katalikų bažnyčios įtakos. XXI a. pr. vainikėlis suvokiamas kaip labai apibūrintas simbolis, netgi galima sakyti, jog jis tokiu būdu susiaurinamas iki ženklų ir sunkiai suderinamas su dabarties realijomis.

Forumo dalyvės mano, kad reikėtų išgilinti į tikrąją tradicijų prasmę ir pagalvoti, kas tinka, o kas ne, nes senas tradicijas jau keičia naujos. Anot jų, nereikia demonstruoti (segint rūtas), jog nuotaka yra skaisti, jeigu iš tiesų taip nėra: „Net jei nuotaka ir nesilaukia... nes jaunieji iki vestuvių n metų kartu pragyveno. Kam taip iš savęs šaipytis? (2004).“ Rūtų vainikėlio segėjimas pokalbiuose dažnai vadinamas atrodantis komiškai, juokingai, tarsi pritariama nuomonei, kad nereikia slėpti nėštumo, tačiau realybėje vainikėlio „reikia“, todėl nėštumas slepiamas:

Dabar teks būt svočia, tai nuotaka ne itin tų rūtų nori – laukias... Tik kad dar nesimato, tai, sakau, dėkis – apie nekaltybę nieko neminėsiu. Kur matėt, kad nekalta šiais laikais tuoktūsi... Tuo labiau kad senimas tų tradicijų baisiai nori, o jei „priedų“ neturės, tik nereikalingų klausimų iškils. O kam to reikia, žmogus gi ne skelbimų lenta, kad jį visi skaitytų... (2008).

Rūtų vainikėlio, kaip nuotakos skaistumo simbolio (ženkl) neatitikimą realijoms, likimą svarsto ir kitų tinklalapių lankytojai. Ir kituose forumuose, galima sakyti, vyrauja pasisakymai prieš rūtų vainikėlio segėjimą per vestuves: „Man rūtų vainikėliai šiais laikais daugiau nei juokinga.... arba verkšlenimai, kažkas apie jaunystės praradimą, išvykimą iš namų. Atrodo, kad jauniki pirmą kartą mato ir teka ne savo noru (2008).“ Tinklalapyje Vestuvės.lt vienas pasisakęs vyras buvo kategoriškas rūtų vainikėlio klausimu:

Žinot, kas juokingiausia šiuolaikinėse vestuvėse? Ogi rūtų vainikėlis ir pirmą naktis. B[...] jūs man parodykite nekaltą mergiotę, aš ją iškart vedu. Nebėra jų. Pirmoji naktis 13 metų įvyksta. Tai net ir su tuo partneriu jau iki vestuvių tų naktų nebesuskaičiuosi. Einu į piršlius, tai tą tradiciją išgyvendinsiu būtinai ir nebejuokinsiu tautos. Na, kai dar pilvas nesikabina ant nosies, tai dar gal ir ne taip juokinga, bet kai ateina su pilvais ir rūtų vainikėliais ir pirmos nakties išėina, tai j[...]. Negi patiems nejuokinga? Mūsų tėvai tik vedė nekaltas. O mums ir mūsų vaikam tas nelemta (2006, vestuves.lt).

Merginos nepaliko nuošalyje šios temos ir tikino, kad ne visos teka neskaisčios. Visiškai priešingas požiūris matomas kitame pasisakyme, kur vaikas mano, jog reikia demonstruoti tradicijas, patenkinti vyresnių žmonių konservatyvias nuostatas:

Ko jūs kimbate prie to vainikėlio? Juk vestuvėse dalyvauja ir senyvi žmonės, kurie keistai sureaguotų į jaunąją be kai kurių aksesuarų. Be to, ant kaktos neparašyta, ar jaunoji kalta, ar ne (jei pilvo nematyti). Tradicijos yra tradicijos ir kam jas keisti? Nenori kvailai jaustis su vainikėliu – nepradėk santykių intymių (2007, vestuves.lt).

Netrūksta pasisakančių už rūtų vainikėlius, o paaiškinimai taip pat yra įvairūs:

Na nežinau, aš kai išvažiavau iš tėvų namo, prieš tai su vyru kartu negyvenom, tai man svarbu buvo ir rūtų vainikėlis, ir apie jaunystės praradimą eilės (...). Na, kaip ir praradau jaunystę, kaip ir ne, žiūrint iš kokios pusės, atsidaviau šeimai, o ne draugams, klubams, baliams, kas buvo iki to (2008) (tavovaikas.lt)¹⁵.

Šiuose pasisakymuose simbolis suvokiamas plačiau, turintis daugiau prasmų (ne tik žymi skaistumą), tradicijas reikia išlaikyti tam, kad jas žinotų ir vaikai:

Sunku jau rasti nekaltą ir skaisčią. Mes taip pat dėjom dėžutėn saugoti, ir gal emocijų didelių nėra, tačiau juk tai jaunystės simbolis, kurį parodysi savo vaikams ir paaiškinsi jo reikšmę, na, juk įdomu, manau, ir nepasimirš

¹⁵ <<http://www.tavovaikas.lt/bendravimas/viewtopic.php?p=476964&sid=24e31b6eebb4d81b6916f86a0fd4458a>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

mūsų lietuviškų vestuvių papročiai. Manau, geriau vainikėlio reikšmę žinoti nei... keliaraiščio. Viskas priklauso nuo mūsų pačių, žinoma, bet norėčiau, kad dukra visiškai neatsisakytų vestuvinių papročių, nes laikui bėgant neturėsime nei ko parodyti ir ko saugoti (2008).

Palaikančiosios šio simbolio išlikimą konsultavosi su etnologe Valerija Jankūnaitė (2006)¹⁶, kuri pažymėjo rūtų kaip „jaunystės simbolio“, tradicijos prasmes, ir jai pritarė: „Man tai irgi gražu, tai sena tradicija, kodėl ji turėtų išnykti, juk balta suknelė irgi simbolizuoja nekaltybę, bet rengiamės vestuvių dieną. Aš tai būtinai segėsiu kitą savaitgalį, man labai patinka ši senolių tradicija (2007).“ Tokie kraštutiniai požiūriai visuomenėje buvo įvardinti pačių forumo dalyvių:

Tikrai, tiek baltą spalvą, tiek rūtų vainikėlį kiekvienas supranta savaip. Vienoms tai tiesiog vestuvių tradicijos, rodančios statuso pakeitimą, kitoms – siaurai tetulyčių ir kt. suprantama reikšmė, susijusi su merginos / moters anatomija ir fiziologija (2005).

Pažymėtina, kad simbolio gyvybingumas priklauso nuo jo pritaikymo prie naujų realiųjų, t. y. kaip bus koreguojama jo prasmė. Jei prigis platesnė simbolio prasmė, yra tikimybė, kad jis gyvuos ir neišnyks kaip nevertotinas skaistumo simbolis (ženklas).

Kaip rodo išdėstyta medžiaga, modernus šeimos kūrimo būdas nedera prie tradicinių apeigų, ypač skaistumo simbolio prasmės. Tačiau nuotakos balta suknelė dera ir pagal tradicinį, ir modernų vedybų variantą. Kiekvienai nuotakai svarbu gražiai, jaunatviškai atrodyti. Daugumai svarbiausiu grožio atributu, išskirtinumu tampa balta suknelė. Todėl kitas svarbus vestuvių simbolis – balta jaunosios suknelė, nors pakankamai naujas simbolis lietuvių vestuvėse, kuris masiškai paplito sovietmečiu (Šidiškienė 2002a: 82), kuomet atsirado suknelių nuomos punktai. Baltos nuotakos suknelės simbolika analogiška kaip ir rūtų vainikėlio, tačiau lietuvis baltą suknelę vertino labiau kaip prabangią, labai iškilmingą, išskirtinę puošmeną. Jos kaip skaistumo simbolio prasmė žinoma lietuviams, matyt, iš literatūros. Etnografinių lauko tyrimų metu klausiant moterų, kodėl rengėsi balta suknele, nedažna kuri užsiminė apie tokios suknelės skaistumo prasmę. Kaip matyti iš forumo dalyvių pasisakymų, išryškėja tos pačios tendencijos, suvokimai. Daugumai jų norisi tik baltos suknelės, nepaisant to, ar vestuvės su apeigomis, ar ne: „Šventėm artimiausių žmonių būryje, vieną dieną. Buvau su balta suknele. Jaučiausi kaip princesė (2008).“ Be to, vyrauja nuostata, kad tai vienintelė proga, kuomet gali taip pasipuošti:

¹⁶ <<http://www.supermama.lt/forumas/index.php?showtopic=1123&st=588>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

Planuojame netradicines vestuves, be piršlių, be pulko, nes visi draugai jau virš 30 gerokai, tokie pabuvę truputį, bet norime didelės šventės sau ir brangiausiems žmonėms (...). O suknelės noriu ilgos, baltos (arba su koku atspalviu) vestuvinės. Nes niekada tokios nedėvėjau. Ir tikrai neketinu praleisti šitos progos pabūti pačia gražiausia. (...) Tai mano šventė! (2008).

Žinoma, yra manančių, kad balta suknelė tinka tik nekaltoms nuotakoms: „Jokių baltų suknelių – kažkaip, kai jau vaikas yra, man juokingai atrodo baltos suknelės ir rūtų vainikėliai (2007).“ Analogiškai tinklalapio Vestuves.lt komentaruose baltos spalvos suknelė taip pat dažnai siejama su nekaltybe: „Visad maniau, kad baltas apdaras reiškia nekaltybę, tyrumą. Ir ar nejuokinga matyti skaisčiai balta suknele vilkinčią jaunąją su šiek tiek pūpsančiu pilvuku. Tokiu atveju rinkčiausi dramblio kaulo ar oranžinę suknelę (2004, vestuves.lt).“

Pastebėta, kad baltos suknelės skaistumo prasmė neturi tokios stiprios pozicijos, kokią turi rūtos: „Na, rūtų vainikėlis tai tikrai kvailai atrodytų... aš jo taip pat nesisegsiu. Bet baltos suknelės norisi (2007).“ Pasiteisinimai įvairūs: „Aš jau turiu sūnelį ir dėvėsiu baltą suknelę, nes taip noriu... kas, kad ne skaisti, mano siela prieš jį skaisti (2008).“ Vilkėdamos tokią suknelę moterys jaučiasi ypatingai. Abejojančios dėl baltos suknelės klausia patarimo. Patardamos forumo dalyvės ragina puoštis nuotakai kaip pačiai norisi, neatsisakyti baltos suknelės: „Ir suknią baltą vilkis, ir mažąsias kaip princeses aprėdyk – visi žagsės, kai matys tokius gražius lialius ir tave su balta sukne... ir nesvarbu, kelinta santuoka, juk šventė (2008).“

Reziumuojant, kaip teigia forumo dalyvės, – keičiasi laikai, suknelės taip pat: „Anksčiau gal ir buvo tradicija tuoktis merginoms su balta suknele, bet dabar laikai keičiasi... ir kai kurios net tuokiasi užsitempusios kelnes. Dabar nuotakos šiuolaikiškesnės, nelabai ir žiūri tų tradicijų, apsivelka žydra ar rožine suknele, ir gerai (2003).“ Tačiau galima apibendrinti, jog baltos suknelės išlieka patrauklios nuotakoms, jos siejamos su „pozityvumu, laime ir džiaugsmu“.

Išvados

Etnologiniuose Lietuvos ir kitų šalių vedybų tyrimuose iki šiol dažniausiai buvo nagrinėjamos šeimos ir tarpasmeninių santykių vyraujančios normos, jų įtaka žmogaus elgsenai, stebimos jų laikymosi ribos ir pan. Interneto forumuose pasisakymai įvairiais vestuvių klausimais kartais net atviresni nei akis į akį interviu metu. Be to, čia užsimezga tie pokalbiai, kurie jaudina dalyves šiandien. Forumuose, komentaruose išryškėja aštresni individo ir visuomenės vertybinių nuostatų, mąstymo kampai. Ištyrus internete esamą šaltinių vedybų reikšmės ir motyvų tema, pastebėta, jog visuomenėje persvarstomos minėtos normos neapima dabartinio gyvenimo aktualijų, keliamas jų neatitikimo realijoms klausimas.

Aptarti pasisakymai rodo slaptas, užslėptas ir realiame pasaulyje retai kada aplinkiniams išsakomas nuomones, rūpesčius. Forume internautės tampa viena kitai patarėjomis, bendramintėmis, sąjungininkėmis, atskleidžia kitokius požiūrius ir stengiasi įveikti nusistovėjusius mąstymo stereotipus. Internetinėje erdvėje jos gali drąsiau reikšti savo nuomonę ir atitinkamai mėginti elgtis realiame gyvenime, konkrečiose situacijose. Kaip matyti, patarimų būna įvairių, mąstoma skirtingai, laisvai interpretuojama, todėl ir pasirinkimas įvairiapusis. Išnagrinėtas tyrimo šaltinis rodo šiuolaikiškų nuostatų didėjančią poveikį išivaizduojamam tradiciniam sociumui, nors realybėje elgiamasi dažnai įprastu būdu. Šeimos kūrimo ištakų suvokimas ir nėštumo veiksnys ne visuomet atitinka realijas, todėl ir vestuvių apeigos tampa tradicijos palaikymo būdu, o ne priemone, padedančia pereiti į naują asmeninių ir socialinių santykių lygmenį.

Pagal išsakytas mintis apie (ne)tapimo sutuoktiniais reikšmę sudarytas vedybų (ne)sudarymo modelis. Iš jo matyti, ką reiškia (ne)tapti sutuoktiniais, individams tapatinantis su išivaizduojama tradicine ar su išivaizduojama modernia socialine aplinka. Tyrimas parodė, jog vyrauja siekiančiųjų tapti sutuoktiniais modelis, kuriame moterys dažniausiai vadovaujasi išivaizduojamo tradicinio sociumo nuostatomis (jas perėmusios ar prie jų prisitaikiusios). Santuoka suvokiama kaip būtina siekiant porai būti identifikuotai visuomenėje kaip tikra šeima. Ypač stiprus veiksnys yra nėštumas (vaikas), kuris tampa bendru rūpesčiu (visuomenės ir poros) dėl (būsimo) vaiko identifikavimo visuomenėje. Išivaizduojamame moderniaame sociume atsiribojama nuo vedybų oficialių saitų – nesvarbi identifikavimosi visuomenėje prasmė, tačiau ir šioms poroms lygiai taip pat svarbi tvirta meilė, išskirtinė partnerės(-rio) vieta partnerio (-rės) gyvenime. Analogiškai išryškėjo, jog vestuvių apeigos (puotos kėlimas) priklauso nuo žmogaus santykio su įprastomis (tradicinėmis) ir moderniomis nuostatomis, kaip ir nėštumo rodymas / slėpimas (žodžiu ar simboliais). Šiame kontekste matyti, kaip dažnai atmetama vestuvių kaip bendruomenės šventės prerogatyva, ją keičia suvokimas, jog vestuvės – išskirtinė *mano* (mūsų, jaunųjų) šventė, skirtingai nei tikros šeimos kūrimas, kuris suvokiamas kaip tinkamos padėties visuomenėje užsitikrinimas.

Internetinis tyrimo šaltinis parodė šeimos kūrimo ištakų klausimo svarstymų, kaip ir nėštumo veiksnio svarbos apsisprendžiant dėl santuokos, įtaką galimam šių normų keitimuisi, matome tam tikrus nedidelius socialinių santykių normų dinamikos, internautų mąstymo niuansus. Šis šaltinis gali paskatinti kelti naujus klausimus ne tik vedybų etnografiniam tyrimui, bet ir realizuojant naujų tyrinėjimų metodologijas.

Literatūra

Anderson Benedict. 1999. *Įsivaizduojamos bendruomenės*. Vilnius: Baltos lankos.

Dominguez Daniel, Beaulieu Anne, Estalella Adolfo, Gómez Edgar, Schnettler Bernt, Read Rosie. 2007. Virtual Ethnography, *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research* 8(3), <<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0703E19>> [žiūrėta 2009 02].

Garcia Angela Corsa, Standlee Alecea I., Bechkoff Jennifer, Cui Yan. 2009. Ethnographic Approaches to the Internet and Computer-Mediated Communication, *Journal of Contemporary Ethnography* 1(38): 52–84, <<http://www.online.sagepub.com>> [žiūrėta 2009 01 05].

Hine Christine. 2000. *Virtual Ethnography*. London, California, New Delhi: Sage Publications Ltd.

Kalnius Petras. 1983. Nuo draugystės iki santuokos, *Mokslas ir gyvenimas* 4: 26–27.

Kalnius Petras. 2008. Miesto šeimos etnodemografiniai bruožai ir vidaus organizacija XIX–XX a., Vyšniauskaitė Angelė, Kalnius Petras, Paukštytė Rasa. *Lietuvių šeima ir papročiai*: 190–285. Vilnius: Mintis.

Krikščiūnas Povilas. 2004. Interneto folkloras: rūšis ar sklaidos būdas? *Tautosakos darbai* XX (XXVII): 21–29. Vilnius: LLTI.

Lazauskas Vaidas. 2001. Girkalnio parapijos vestuvių papročiai, *Mūsų praeitis* 7: 78–105.

Lubinienė Neringa. 2006. Image of Lithuanian Emigrant: Discourse Analysis, *Social Sciences* 2(52): 39–46.

Marcinkevičienė Dalia. 2008. Romantinė meilė kaip (sovietinė) socialinė politika, *Colloquia* 21: 96–113.

Marcinkevičienė Rūta. 2005. Apie komentatorius ir komentarus, *Akiračiai* 7(371): 4.

Munck Victor C. de. 2008. *Kultūros tyrimai: patirtis ir apibendrinimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Paukštytė-Šaknienė Rasa. 2007. Gimimas ir krikštynos, Didžpetris V. (sud. ir red.). *Papročiai*: 9–29. Kaunas: Žiemgalos leidykla.

Rothenbuhler Eric W., Coman Mihai (eds.). 2005. *Media Anthropology*. London, California, New Delhi: Sage Publications Ltd.

Savoniakaitė Vida. 2003. Multimedia: antropologės požiūris, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 3(12): 113–128.

Šidiškienė Irma. 2002a. Lietuvos nuotakos simboliai Europos šalių kontekste. Realijų ir prasmų kaita XIX–XX a., *Lituanistica* 4(52): 70–98.

Šidiškienė Irma. 2002b. *Vestuviniai simboliai* (anketa). Lietuvos istorijos institutas.

Vyšniauskaitė Angelė. 1964. Šeimos buitis ir papročiai, Vyšniauskaitė A. (red.). *Lietuvių etnografijos bruožai*: 448–526. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Vyšniauskaitė Angelė. 1995. Vedybos, Vyšniauskaitė Angelė, Kalnius Pertas, Paukštytė Rasa. *Lietuvių šeima ir papročiai*: 271–395. Vilnius: Mintis.

Vyšniauskaitė Angelė. 2007. Vestuvės, Didžpetris V. (sud. ir red.). *Papročiai*: 81–105. Kaunas: Žiemgalos leidykla.

Vyšniauskaitė Angelė. 2008. Kaimo šeima, Vyšniauskaitė Angelė, Kalnius Pertas, Paukštytė-Šaknienė Rasa. *Lietuvių šeima ir papročiai*: 123–189. Vilnius: Mintis.

Žvinklienė A., Savulionienė R. 1990. Kodėl kuriamos šeimos, Gaidys V. ir kt. (red.). *Žvilgsnis į šeimą*: 21–29. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas.

„Ar santuoka – niekam nereikalinga atgyvena?“, TV3, laida „Be grimo“, rodyta 2009 11 09.

<<http://www.supermama.lt/forumas/lofiversion/index.php/f46.html>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

<<http://www.vestuves.lt/vestuviu-planavimas/papročiai-ir-tradicijos/>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

<<http://www.tavovaikas.lt/bendravimas/viewtopic.php?p=476964&sid=24e31b6eebb4d81b6916f86a0fd4458a>> [žiūrėta 2009 m. vasario–balandžio mėn.].

Internet Texts as a Source for Marriage Research

Irma Šidiškienė

Summary

Internet forums, as a means or a floor of communication, contain created texts (conversations, posted messages) which reveal problems (also emotions, feelings) arising out of the social and cultural experience of the forum users. A range of marital issues has been researched in ethnology in terms of the identified goals (search for an ethnic identity, development of customs etc). It is considered important to understand from the informers, in this case, from the ideas expressed by users of forums, which issues are relevant. To some extent, such texts indicate what imagined social contexts (with which the authors

of those texts identify themselves) affect human behavior in the real life and construct a social order (e.g. a marriage model). The notion of “imagined social contexts” is used in the article to refer to identification of oneself with a certain social environment which, in this case, is expressed in the text. For instance, the individuals supporting (accepting) the marriage institution form a traditional social medium and vice versa, the individuals renouncing this institution constitute a modern social medium.

The author was interested in websites in Lithuanian containing information about marriage. Marriage is perceived as a decision to get married, an act of marrying, followed by a celebration party (or without it). The article presents research conducted by means of unobtrusive observation (lurking) in order to analyze the motivation behind the marriage as noted on internet websites (the issue identified by internet users themselves) and, based on that, to determine the influence of social relationship on the marriage model from the ethnographic perspective. The aims were: a) to survey the research methods and the topics found on the internet regarding marriage (key words) as a research context, b) to analyze the research source by emphasizing what becoming married meant to the forum users in the context of this source as well as ethnographic studies.

Research shows that internet texts about marriage are multifaceted and the forum texts as *emic* accounts reveal the actual problems of marriage faced by young people. The analysis of the sources related to the meaning of marriage has indicated that a traditional perception of the importance of the family institution prevails. However, a wish to resist the principles of the imagined traditional social medium is becoming stronger, which leads to 1) modern principles regarding the foundation for building a family, and 2) modern perception of marriage rituals, i.e. an official legitimation of the family and an exclusive party, first of all, for the young couple. The internet source of the research has shown an influence of certain actual phenomena on the possible change of the standards in the family and mutual relationship, i.e. we may see slight shifts in the dynamics of social relations and thought which suggest new tasks for research into marriage issues.